

KONSPEKT Z HISTORII DO KLASY II GIMNAZJUM

Nauczyciel prowadzący: **Monika Dąbrowska (ZSO nr 2 w Rykach)**

TEMAT: Początki demokracji szlacheckiej w Polsce.

Powiązanie z wcześniejszą wiedzą:

- ✓ uczniowie przypominają, kto sprawował władzę w średniowiecznym państwie,
- ✓ uczniowie określają, jaki to był typ monarchii.

Cele lekcji:

Uczeń:

- ✓ zna definicje pojęć: szlachta, przywilej, sejmik,
- ✓ potrafi opisać wewnętrzne rozwarstwienie stanu szlacheckiego,
- ✓ umiejscawia w czasie i przestrzeni najważniejsze przywileje szlacheckie,
- ✓ potrafi wyjaśnić przyczyny nadawania przez władców Polski przywilejów stanowi szlacheckiemu,
- ✓ określa skutek nadawania szlachcie przywilejów.

Cele lekcji sformułowane w języku ucznia:

- ✓ będę potrafił/a zdefiniować pojęcia: szlachta, przywilej, sejmik,
- ✓ będę znał/a podział wewnętrzny stanu szlacheckiego,
- ✓ będę potrafił/a wyjaśnić, dlaczego władcy polscy nadawali szlachcie przywileje,
- ✓ będę umiał/a podać skutek nadawania szlachcie przywilejów.

Nacobezu (na co będę zwracała szczególną uwagę):

- ✓ wskazać miejsca nadania przywilejów na mapie,
- ✓ wyjaśnić pojęcia: szlachta, przywilej, sejmik,
- ✓ wymienić powody nadawania szlachcie przywilejów,
- ✓ wymienić przynajmniej jeden skutek nadawania szlachcie przywilejów,
- ✓ scharakteryzować podział stanu szlacheckiego.

Metody i aktywności:

- ✓ praca z mapą,
- ✓ praca z tekstem,
- ✓ praca z pokazem multimedialnym,
- ✓ praca w grupach,
- ✓ rozmowa nauczająca.

Forma sprawdzenia osiągnięcia celu:

- ✓ Runda bez przymusu – na dzisiejszej lekcji dowiedziałem się (wypisują na kartkach trzy rzeczy, których się nauczyli)

Kluczowe pytania do uczniów:

- ✓ Czy nadawanie szlachcie przywilejów było dobre dla państwa?

Notatki i dodatkowe ćwiczenia:

.....
.....
.....

Materiały i pomoce dydaktyczne:

- ✓ zadania dla grup,
- ✓ atlasy,
- ✓ prezentacja multimedialna,
- ✓ duże arkusze papieru, markery,
- ✓ słowniki terminów historycznych,
- ✓ słowniki języka polskiego.

Praca domowa: (do wyboru)**DLA WSZYSTKICH**

Pobrać ze strony internetowej szkoły z zakładki Publikacje tekst źródłowy „Jak obradowano na sejmikach?”. Każdy powinien go wydrukować, odpowiedzieć na pytania i wkleić do zeszytu (uczniowie z dysfunkcjami dostają pracę domową wydrukowaną).

DLA CHĘTNYCH

Sporządzić notatkę dotyczącą historii sejmu walnego korzystając z filmu „Sejm RP – Tradycja i współczesność” (obejrzyć pierwsze 17 minut nagrania).

Film dostępny na www.sejm.gov.pl na dole strony zakładka Poznaj sejm, po prawej stronie zakładka z filmem.

LEKCJA KROK PO KROKU

Temat. Początki demokracji szlacheckiej w Polsce.

1. Sprawdzenie listy obecności.
2. Odwołanie się do pracy domowej (ćwiczenia do mapy).
3. Krótko omówić, jak będzie wyglądała dzisiejsza lekcja, jak będziemy pracować.
4. Przedstawienie celów [slajd nr 2]:

Po dzisiejszych zajęciach będziecie:

- znali definicje pojęć: szlachta, przywilej, sejmik,
- znali podział wewnętrzny stanu szlacheckiego,
- potrafili wyjaśnić, dlaczego władcy polscy nadawali szlachcie przywileje,
- umieli podać skutek nadawania szlachcie przywilejów.

Zapytać, czy zrozumieli cele lekcji.

5. Teraz odwołajmy się do tego, co już wiecie:
 - Kto sprawował władzę w średniowiecznym państwie?
 - Jaki to typ monarchii?
6. Każda grupa wyszukuje w **słowniku terminów historycznych** słowo SZLACHTA
Po zapoznaniu się odszukują to samo pojęcie w **słownikach języka polskiego.**
Czy dostrzegacie różnice między sposobem zdefiniowania tego pojęcia w obu słownikach? Która definicja jest bardziej przydatna na lekcji historii?
[slajd nr 3]
7. Pokazać slajd nr 4 z podziałem szlachty polskiej i krótko to omówić.
Nawiązać do tego, że szlachta miała herby. Przedstawić herb Ciołek i zestawić to z herbem Ryk [slajd nr 5]. Jako ciekawostka pokazać herb Czartoryskich i poprosić, aby powiązali go z pobliskim miastem [slajd nr 6].
8. [slajd nr 7] Praca w grupach – zadanie – zdefiniujcie pojęcie przywilej.
Kolorem sygnalizują stan swojej wiedzy na ten temat. Potem wszystkie

- grupy prezentują wypracowane przez siebie definicje. Odczytujemy je i sprawdzamy pod względem merytorycznym i językowym. Uczniowie sami decydują, która definicja jest najlepsza. Uzasadniają swoje zdanie.
9. [slajd nr 8] Każda z grup wypisuje przykłady współczesnych przywilejów (kolorem sygnalizują, jak radzą sobie z zadaniem), a następnie pomysły odczytuje na forum.
 10. [slajd nr 9] Prezentujemy przysłowie „szlachcic na zagrodzie równy wojewodzie” i pytamy, czy ktoś umiałby objaśnić sens tych słów. Jeśli nie, robi to nauczyciel. *Można poprosić o podniesienie kartki z kolorem.*
 11. [slajd nr 10] Praca w grupach nad przywilejami i prezentacja pracy grup (podczas prezentacji nauczyciel pokazuje portrety władców związanych z konkretnymi przywilejami – slajdy 11-14). Kolorem sygnalizują, jak radzą sobie z zadaniem. Miejsca nadania kolejnych przywilejów pokazują w atlasie.
 12. Po prezentacji nauczyciel zadaje pytania:
 - Jak sądzicie czy nadawanie przywilejów było dobre czy złe dla państwa?
 - Jeśli władca częściowo ograniczał swoją władzę na rzecz stanu szlacheckiego lub innego, to z jakim typem monarchii mamy do czynienia w Polsce od przełomu XIV i XV wieku?
 13. [slajd nr 15] Nauczyciel objaśnia, czym były sejmiki ziemskie, kto na nie jeździł i po co. Wykład wsparty ilustracjami sejmików [slajdy 16-18].
 14. **Podsumowanie:**

Nauczyciel zadaje pytania, a uczniowie sygnalizują kolorem stan swojej wiedzy:

 - przedstaw podział wewnętrzny szlachty polskiej,
 - po co nadawano szlachcie przywileje,
 - jaki był skutek licznych przywilejów, które od panujących otrzymała szlachta.
 15. Pochwalić uczniów za pracę na lekcji.
 16. [slajd nr 19] Poprosić, aby wypisali na kartkach po trzy rzeczy, których się dziś nauczyli.
 17. Zapytać, czy następne zajęcia kontynuujące temat też powinny odbywać się w formie pracy w grupach. Zaproponować słuchowisko, teksty źródłowe.
 18. Slajd nr 20 z pracą domową.

Dla wszystkich: tekst źródłowy „Jak obradowano na sejmikach?” i pytania do niego pobrać ze strony internetowej szkoły i przesłać odpowiedzi na mojego maila. (uczniom z dysfunkcjami dać wydrukowaną pracę domową)

Dla chętnych: film dostępny na stronie www.sejm.gov.pl na dole zakładka „Poznaj sejm” i po prawej stronie zakładka „Film : Sejm RP – Tradycja i współczesność” (obejrzyć 17 minut i sporządzić notatkę).

19. Wychodząc z klasy przylepiają karteczki na wewnętrznej stronie drzwi.

POLSKA SZLACHTA

Mimo zmian, które zaszły w XV w., przedstawiciele stanu szlacheckiego nie zapominali o tym, że wywodzą się z rycerstwa. W dalszym ciągu mieli obowiązek uczestniczenia w pospolitym ruszeniu i w związku z tym musieli zachować umiejętność władania bronią. Dlatego od XVI w. nieodłącznym atrybutem szlachcica, niezależnie od jego pozycji majątkowej, była szabla.

MAGNACI

**SZLACHTA
ŚREDNIA**

**SZLACHTA
ZAŚCIANKOWA**

**SZLACHTA
GOŁOTA**

Magnaci byli najbardziej wpływowymi ludźmi w Królestwie Polskim. Należały do nich majątki składające się z wielu folwarków, wsi i miast. Magnaterii, zgodnie z obowiązującą zasadą równości, przysługiwały te same prawa, co pozostałej części szlachty.

Szlachta średnia, do której zaliczano właścicieli co najmniej jednej wsi, stanowiła najliczniejszą grupę stanu szlacheckiego. Uzyskiwane przez nią dochody pozwalały na utrzymanie rodziny, wykształcenie dzieci oraz na uczestniczenie w życiu politycznym państwa.

Szlachta zaściankowa (zagrodowa) posiadała zazwyczaj jedynie część wsi. Przedstawiciele tej grupy społecznej, podobnie jak chłopci, sami uprawiali ziemię. Aby jednak podkreślić swój uprzywilejowany status, nawet podczas prac polowych nosili szablę.

Szlachta gołota nie miała majątków i z tego powodu w ograniczonym stopniu mogła pełnić urzędy oraz funkcje poselskie. Utrzymywała się ze służby wojskowej, czasami podejmowała pracę na roli lub w mieście oraz na dworach magnatów.

Notatka o szlachcie pochodzi z podręcznika: Stanisław Roszak, *Śladami przeszłości. Podręcznik do historii dla klasy drugiej gimnazjum*, Nowa Era, Straszyn 2011, s. 174.

ZADANIE 3

Gr. I

Przywilej koszycki: nadany w 1374 r. przez Ludwika Węgierskiego, postanawiał, że po śmierci władcy tron obejmie jego córka; król uwalniał szlachtę od wszelkich danin i ciężarów, z wyjątkiem dwóch groszy z łanu; szlachta, zobowiązana do służby wojennej tylko w granicach kraju, za szkody poniesione w wyprawach poza granicami otrzyma od króla wynagrodzenie.

ZADANIE 3

Gr. II

Przywilej czerwiński: w 1422 r. szlachta zebrana na wyprawę wojenną przeciw Zakonowi wymogła na Władysławie Jagielle gwarancję nietykalności dóbr bez prawomocnego wyroku sądowego oraz zakaz łączenia w jednym ręku stanowisk sędziego i starosty.

ZADANIE 3

Gr. III

Przywilej jedlneńsko – krakowski: nadany w Jedlni w 1430 r., rozszerzony w Krakowie w 1433 r.; w zamian za uznanie następstwa tronu dla swojego syna Jagiełło zapewnił szlachcie nietykalność osobistą (szlachcic nie mógł być zatrzymany bez wyroku sądowego) i gwarantował, że tylko szlachcic może zostać dostojnikiem kościelnym.

ZADANIE 3

Gr. IV

Przywilej cerekwicko – nieszawski: w 1454 r. szlacheckie pospolite ruszenie przed przystąpieniem do wojny z Krzyżakami wymogło na Kazimierzu Jagiellończyku, że nie będzie wydawał nowych praw ani zwoływał pospolitego ruszenia bez zgody sejmików ziemskich.

ZADANIE 3

Gr. V

Przywilej piotrkowski: nadany w 1496 r. przez Jana Olbrachta, który przygotowywał wyprawę przeciw Turcji i zabiegał o podatki na armię; tylko jeden chłop rocznie może za zgodą pana opuścić wieś i przenieść się do miasta; chłop może się ożenić tylko za zgodą pana; mieszczanie nie mogą kupować ziemi.

ZADANIE 3 WZÓR

KTO?

KIEDY?

GDZIE?

DLACZEGO?

POSTANOWIENIA: (HASŁOWO, OD MYŚLNIKÓW) nie przepisujcie wszystkiego, co macie na kartce!

ZADANIE 3 WZÓR

KTO?

KIEDY?

GDZIE?

DLACZEGO?

POSTANOWIENIA: (HASŁOWO, OD MYŚLNIKÓW) nie przepisujcie wszystkiego, co macie na kartce!

ZADANIE 3 WZÓR

KTO?

KIEDY?

GDZIE?

DLACZEGO?

POSTANOWIENIA: (HASŁOWO, OD MYŚLNIKÓW) nie przepisujcie wszystkiego, co macie na kartce!

ZADANIE 3 WZÓR

KTO?

KIEDY?

GDZIE?

DLACZEGO?

POSTANOWIENIA: (HASŁOWO, OD MYŚLNIKÓW) nie przepisujcie wszystkiego, co macie na kartce!

ZADANIE 3 WZÓR

KTO?

KIEDY?

GDZIE?

DLACZEGO?

POSTANOWIENIA: (HASŁOWO, OD MYŚLNIKÓW) nie przepisujcie wszystkiego, co macie na kartce!

Jak obradowano na sejmikach? (tekst dla uczniów bez dysfunkcji)

Sejmiki

Udział w sejmiku szlachta traktowała jako zaszczyt. Wyprawa na obrady wiązała się jednak z wieloma niedogodnościami. Przede wszystkim wymagała znacznych środków finansowych, ponieważ wydatki na podróż oraz wyżywienie każdy szlachcic musiał pokryć samodzielnie. Kiedy uczestnicy zjazdu przybywali do miasteczka sejmikowego, sporo trudności przysparzało im także znalezienie miejsca na nocleg. Ponadto w trakcie wynajmowania wygodnej kwatery często dochodziło do waśni między szlachcicami, a nawet do pojedynków.

Posiedzenia sejmików odbywały się głównie w kościele. Uważano bowiem, że panująca tam dostojna atmosfera powinna wpłynąć na uświadomienie posłom wagi obrad i powstrzymać zgromadzonych przed wszczynaniem kłótni oraz bójek. Świątynie wybierano w taki sposób, aby spełniały odpowiednie warunki – wnętrza musiały być przestronne, a także mieć dobrą akustykę, dzięki której wszyscy uczestnicy zjazdu mogli wyraźnie słyszeć osoby przemawiające.

Przebieg obrad

Sejmiki zaczynały się nabożeństwem, podczas którego modlono się do Ducha Świętego o dar podejmowania mądrych decyzji. Następnie wybierano przewodniczącego obrad – marszałka. Kolejnym etapem było powitanie wszystkich zgromadzonych przez reprezentującego władcę wysłannika królewskiego, czyli legata. Omawiał on kwestie, którymi – według króla – należało się zająć podczas obrad przyszłego sejmu. Od umiejętności legata do zjednywania sobie szlachty oraz od jego znajomości w danym regionie zależał na sejmiku wybór przychylnych władcy posłów na sejm. Wybierano ich w głosowaniu jawnym, a każdy uczestnik deklarował poparcie dla jednego z kandydatów. Oddawane głosy zapisywano za pomocą kresek, które później podliczano. Sporządzona w ten sposób karta z wynikami wyborów przeprowadzonych w Proszowicach 5 grudnia 1689 r. zachowała się do dziś.

1. Jakie trudności musiał pokonać szlachcic, aby wziąć udział w sejmiku?

.....
.....
.....
.....

2. Gdzie odbywały się posiedzenia sejmików? Dlaczego akurat tam?

.....
.....
.....

3. Ponumeruj poniższe wydarzenia rozgrywające się w czasie sejmiku tak, aby uporządkować je chronologicznie.

- wybór marszałka sejmu
- dyskusja zgromadzonej szlachty
- wybranie posłów na sejm walny
- msza święta
- przemówienie legata królewskiego

Jak obradowano na sejmikach? (tekst dla uczniów z dysfunkcjami)

Sejmiki

Udział w sejmiku szlachta traktowała jako zaszczyt. Posiedzenia sejmików odbywały się głównie w kościele. Uważano bowiem, że panująca tam dostojna atmosfera powinna wpłynąć na uświadomienie posłom wagi obrad i powstrzymać zgromadzonych przed wszczynaniem kłótni oraz bójek. Świątynie wybierano w taki sposób, aby spełniały odpowiednie warunki – wnętrza musiały być przestronne, a także mieć dobrą akustykę, dzięki której wszyscy uczestnicy zjazdu mogli wyraźnie słyszeć osoby przemawiające.

Przebieg obrad

Sejmiki zaczynały się nabożeństwem, podczas którego modlono się do Ducha Świętego o dar podejmowania mądrych decyzji. Następnie wybierano przewodniczącego obrad – marszałka. Kolejnym etapem było powitanie wszystkich zgromadzonych przez reprezentującego władcę wysłannika królewskiego, czyli legata. Omawiał on kwestie, którymi – według króla – należało się zająć podczas obrad przyszłego sejmiku. Od umiejętności legata zależał na sejmiku wybór przychylnych władcy posłów na sejm. Wybierano ich w głosowaniu jawnym, a każdy uczestnik deklarował poparcie dla jednego z kandydatów. Oddawane głosy zapisywano za pomocą kresek, które później podliczano.

1. Gdzie odbywały się posiedzenia sejmików? Dlaczego akurat tam?

.....
.....
.....
.....

2. Ponumeruj poniższe wydarzenia rozgrywające się w czasie sejmiku tak, aby uporządkować je chronologicznie.

- wybór marszałka sejmiku
- dyskusja zgromadzonej szlachty
- wybranie posłów na sejm walny
- msza święta
- przemówienie legata królewskiego